

**ХАРКІВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«НАРОДНА УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ»**

Кафедра економіки та права

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з НМР

 – **К. Г. Михайлова**

«11» вересня 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Управління конкурентоспроможністю бізнес-структур»

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Галузь знань 05 – Соціальні та поведінкові науки

Спеціальність 051 – Економіка

Освітня програма «Економіка та управління бізнесом»

Факультет «Бізнес управління»

2024 рік

Робоча програма навчальної дисципліни «Управління конкурентоспроможністю бізнес-структур» для здобувачів за спеціальністю 051 «Соціальні та поведінкові науки», освітня програма «Економіка та управління бізнесом»

Розробник:: к. е. н., доцент кафедри економіки і права
Ягольницький Олександр Андрійович

Робочу програму затверджено на засіданні кафедри економіки та права

Протокол від 10 вересня 2024 року № 2

Завідувач кафедри економіки та права

_____ Васюренко Л.В.

«10» вересня 2025 року

Схвалено радою факультету «Бізнес управління»

Протокол від 11 вересня 2024 року № 1

Голова

Астахов В.В.

« 11 » вересня 2024 року

1. Опис навчальної дисципліни

Мета вивчення дисципліни – формування системи знань і практичних навичок з ефективного управління конкурентоспроможністю підприємства в сучасних умовах господарювання.

В тому числі сформувати систему програмних компетентностей і результатів навчання: (Інтегральна), Здатність визначати та розв'язувати складні економічні задачі та проблеми, приймати відповідні аналітичні та управлінські рішення у сфері економіки та управління бізнесом або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій за невизначених умов та вимог.

(ЗК3.) Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.

(ЗК5.) Здатність працювати в команді.

(СК1.) Здатність застосовувати науковий, аналітичний, методичний інструментарій для обґрунтування стратегії розвитку економічних суб'єктів та пов'язаних з цим управлінських рішень.

(СК6.) Здатність формулювати професійні задачі в сфері економіки та розв'язувати їх, обираючи належні напрями і відповідні методи для їх розв'язання, беручи до уваги наявні ресурси.

(СК8.) Здатність оцінювати можливі ризики, соціально-економічні наслідки управлінських рішень.

(СК 12.) Здатність до розробки та прийняття соціально відповідальних управлінських рішень з розвитку та оптимізації вартості бізнесу.

Завдання:

- засвоєння основних методів оцінювання конкурентних переваг та конкурентних позицій підприємства на ринку, а також конкурентоспроможності продукції та підприємства в цілому;
- обґрунтування необхідності розроблення та ухвалення управлінських рішень щодо підвищення конкурентоспроможності підприємства та його продукції.

Обсяг у кредитах - 4 кредити

Розподіл у годинах за формами організації освітнього процесу та видами навчальних занять	
Повний термін навчання	
денна форма навчання	заочна форма навчання
Рік підготовки:	
1-й	1-й
Семестр	
2-й	2-й
Лекції	
20	10
Практичні	
20	8
Лабораторні	
-	-
Самостійна робота	
80	102
Індивідуальні завдання	
-	-
Види підсумкового контролю	

Іспит	Іспит
-------	-------

Статус дисципліни – обов’язкова

Передумови для вивчення дисципліни:

Головною передумовою для вивчення дисципліни є вивчення дисциплін: управління потенціалом та вартістю бізнесу, стратегічна діагностика бізнесу.

Очікувані результати навчання:	Методи навчання (вказати за кожним результатом навчання)	Форми оцінювання/ Засоби діагностики результатів навчання*
Обирати ефективні методи управління економічною діяльністю, обґрунтовувати пропонувані рішення на основі релевантних даних, наукових і прикладних досліджень та неприпустимості корупції (ПРН 7).	Загальнонаукові методи пізнання та дослідницької діяльності	Виконання практично орієнтованих, проблемних завдань; індивідуальних науково-дослідних робіт із подальшим публічним виступом у групі для перевірки засвоєння основних положень професійної етики економіста. Виконання тестових завдань для заміру рівня сформованості базових знань, володіння категоріально-понятійним апаратом економіки
Збирати, обробляти та аналізувати статистичні дані, науково-аналітичні матеріали, необхідні для вирішення комплексних економічних завдань (ПРН 8)	Математичні та статистичні методи економічного аналізу	Виконання практично орієнтованих, проблемних завдань; підготовка письмових та усних повідомлень за тематикою навчального курсу; презентації результатів виконаних завдань для перевірки вміння визначати економічні поняття і застосовувати їх, концепції та теорії для пояснення практичних ситуацій
Застосовувати сучасні інформаційні технології та спеціалізоване програмне забезпечення у соціально-економічних дослідженнях та в управлінні соціально-економічними системами (ПРН 10)	Інформаційно-комунікаційні технології досліджень, розповсюдження, та презентацій результатів досліджень	Виконання типових та ситуаційних завдань, завдань імітаційних тренінгів; тестування знань з теоретичного матеріалу; презентація індивідуальних завдань, матеріалів для самостійного опрацювання з поставленого проблемного питання для перевірки вміння визначати економічні поняття і застосовувати соціологічні поняття, для пояснення практичних ситуацій

Застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати. (ПРН 12)	Економіко-математичне моделювання, інформаційно-комунікаційні технології досліджень, розповсюдження, та презентацій результатів досліджень	Виконання типових та ситуаційних завдань, завдань імітаційних тренінгів; тестування знань з теоретичного матеріалу; презентація індивідуальних завдань, матеріалів для самостійного опрацювання з поставленого проблемного питання та для пояснення практичних ситуацій
Розробляти, обґрунтовувати і приймати ефективні соціально відповідальні рішення з розвитку та оптимізації вартості бізнесу (ПРН 16)	Загальнонаукові методи пізнання та дослідницької діяльності	Виконання практично орієнтованих, проблемних завдань; індивідуальних науково-дослідних робіт із подальшим публічним виступом у групі для перевірки засвоєння основних положень професійної етики економіста. Виконання тестових завдань для заміру рівня сформованості базових знань, володіння категоріально-понятійним апаратом економіки

Засоби діагностики результатів навчання:

- * Поточна діагностика результатів навчання здійснюється за допомогою наступних методів і форм роботи: виконання здобувачами практично орієнтованих, проблемних завдань; групових проєктів; підготовка письмових та усних повідомлень за тематикою навчального курсу; презентації результатів виконаних завдань;
- періодична (обов'язкова) діагностика здійснюється у формі виконання студентами письмових тестових контрольних робіт та індивідуального завдання.
 - підсумкова діагностика результатів навчання здійснюється у формі іспиту

Мова навчання: державна (українська).

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теоретичні основи конкурентоспроможності та діагностика середовища з метою забезпечення конкурентних переваг

Тема. 1. Місце конкурентоспроможності підприємства в системі оцінок підприємства

Об'єкт, суб'єкт та предмет конкуренції. Функції конкуренції, які вона виконує на ринку. Види та форми конкуренції (за ступенем інтенсивності конкуренції, за формами задоволення потреб споживачі). Методи цінової та нецінової конкуренції. Рівні конкуренції. Сутність конкуренції. Еволюція поглядів на конкуренцію (особливості концепцій А. Сміта, Д. Курно, Ф. Хайєка, Ф. Найта, С. Л. Брю, Й. Шумпетера та ін.). Сучасні підходи до визначення конкуренції (поведінковий, структурний, функціональний). П'ять етапів формування теорії конкуренції. Визначення економічної конкуренції.

Тема 2. Сучасні теорії конкуренції

Особливості сучасного етапу розвитку конкуренції. Концепція М. Портера «П'ять сил конкуренції» та її зв'язок з універсальними конкурентними стратегіями. Ресурсна концепція формування конкурентних переваг та її представники. Інституційна концепція та теорії поєднання конкуренції і співробітництва. Концепції формування ринків майбутнього.

Тема 3. Державне регулювання конкуренції

Правові основи державного регулювання економічної конкуренції. Сутність державного регулювання економічної конкуренції. Цілі державного регулювання конкуренції та монополізму. Акти вищої юридичної сили, у формі яких здійснюється нормативне регулювання економічної конкуренції в Україні. Антимонопольний комітет та його функції. Система антимонопольних органів. Основні завдання та права Антимонопольного комітету України. Відповідальність за порушення антимонопольно-конкурентного законодавства. Види порушень антимонопольно-конкурентного законодавства. Групи правопорушень, що належать до недобросовісної конкуренції. Антиконтурентні дії або монополістичні зловживання. Антиконтурентні дії органів влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю. Види відповідальності за правопорушення у сфері економічної конкуренції.

Тема 4. Визначення потенціалу конкурентоспроможності підприємства та його складових

Потенціал підприємства як об'єкт управління. Сутність поняття «потенціал». Підходи до визначення поняття «потенціал підприємства». Необхідність управління потенціалом підприємства. Управління потенціалом підприємства: сутність, об'єкт, предмет дослідження, ціль та завдання. Види управління потенціалом. Мета й функції поточного та стратегічного управління підприємством. Функції потенціалу в процесі розвитку підприємства, їх взаємозв'язок із загальними функціями управління. Управління конкурентоспроможністю підприємства. Потенціал підприємства як джерело формування конкурентних переваг. Сутність та основні рівні конкурентоспроможності потенціалу підприємства. Сутність управління конкурентоспроможністю потенціалу підприємства. Формування багаторівневої системи управління конкурентоспроможністю потенціалу підприємства. Методика визначення та оцінювання конкурентоспроможності потенціалу підприємства. Основні методи оцінювання конкурентоспроможності потенціалу. Прикладні моделі оцінювання конкурентоспроможності потенціалу підприємства: індикаторний метод і побудова матриці оцінювання конкурентоспроможності потенціалу підприємства на основі розрахунку відповідних індикаторів, вибір стратегії підвищення конкурентоспроможності потенціалу підприємства, метод набору конкурентоспроможних елементів.

Змістовий модуль 2. Сучасні технології управління конкурентоспроможністю підприємства

Тема 1. Формування конкурентних переваг підприємства

Сутність та співвідношення понять «ринкові чинники успіху», «ключові компетенції», «конкурентні переваги». Ключові чинники успіху: поняття та класифікація. Зовнішній аспект забезпечення конкурентних переваг (ринкові чинники успіху). Внутрішній аспект забезпечення конкурентних переваг (ключові компетенції). Конкурентна перевага як результат реалізації підприємством ключових чинників успіху. Сутність та основні властивості ключових компетенцій. Сутність та чинники формування конкурентних переваг. Підходи до визначення конкурентної переваги підприємства. Основні принципи досягнення переваг у конкуренції. Види конкурентних переваг. Основні характеристики конкурентних переваг. Цикл конкурентних переваг підприємства. Умови виникнення та збереження конкурентних переваг. Джерела формування конкурентних переваг та їх еволюція.

Тема 2. Технологія та методи забезпечення конкурентних переваг підприємства

Етапи формування конкурентних переваг: підготовчий, проектний, впровадження нових конкурентних переваг, заключний етап (аналіз результатів впровадження нових конкурентних переваг). Система інформації для створення нових конкурентних переваг. Обмеження, які можуть перешкодити впровадженню конкурентної переваги. Обґрунтування ефективної стратегії конкуренції за різними станами галузі. Стратегії для конкуренції у нових галузях: специфіка галузей, що знаходяться на стадії зародження. Стратегії конкуренції для галузей, що знаходяться на стадії зрілості. Стратегії для підприємств, що діють у галузях, які знаходяться на стадії спаду. Стратегії для конкуренції в роздроблених галузях. Стратегії конкуренції на міжнародних ринках.

Ситуаційне проектування стратегій конкуренції для підприємств з різним рівнем домінування на ринку. Стратегії лідерів галузі: стратегія постійного наступу, стратегія оборони та укріплення, стратегія відносно фірм, що слідують за лідером. Стратегії для підприємств, що знаходяться на другорядних ролях. Стратегії для слабого бізнесу. Стратегії відновлення для кризових ситуацій.

Тема 3. Особливості управління конкурентоспроможністю продукції

Критерії, чинники та етапи оцінювання конкурентоспроможності товару. Сутність поняття «конкурентоспроможність товару», підходи до його визначення. Параметри та показники конкурентоспроможності товару. Критерії конкурентоспроможності. Чинники, що впливають на конкурентоспроможність товару. Цілі та порядок оцінювання конкурентоспроможності продукції. Принципи, методи і діагностичні процедури оцінювання конкурентоспроможності продукції. Основні принципи та завдання аналізу конкурентоспроможності продукції. Методи оцінювання конкурентоспроможності продукції. Форми подання даних оцінювання: графічні, матричні, розрахункові. Основні підходи до управління конкурентоспроможністю товару. Системний, відтворювальний, комплексний, функціональний підходи. Структура та підсистеми управління конкурентоспроможністю продукції. Основні напрями забезпечення конкурентоспроможності продукції.

Тема 4. Соціальна відповідальність і конкурентоспроможність підприємства

Концепція соціальної відповідальності та особливості її застосування в Україні. Сутність соціальної відповідальності бізнесу та еволюція концепції. П'ять основних положень Концепції корпоративної соціальної відповідальності К. Девіса. Основні визначення соціальної відповідальності бізнесу. Корпоративна соціальна відповідальність. Основні принципи, на основі яких формується соціальна відповідальність. Специфіка і складність соціальних проблем в Україні. Найбільш популярні в Україні аспекти соціальної діяльності бізнесу. Соціальні чинники забезпечення конкурентоспроможності підприємства. Сутність соціальної політики на підприємстві. Внутрішня соціальна політика та напрями внутрішніх інвестицій. Зовнішня соціальна політика та її напрями. Вплив соціальної політики на конкурентні переваги підприємства та його конкурентоспроможність в цілому.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Тема 1. Місце конкурентоспроможності підприємства в системі оцінок підприємства	14	2	2			10	14	1	1			12
Тема 2. Сучасні теорії конкуренції	14	2	2			10	14	1	1			12
Тема 3. Державне регулювання конкуренції	16	3	3			10	14	1	1			12
Тема 4. Визначення потенціалу конкурентоспроможності підприємства та його складових	16	3	3			10	17	2	1			14
Разом за змістовим модулем 1	60	10	10			40	59	5	4			50
Тема 1. Формування конкурентних переваг підприємства	14	2	2			10	14	1	1			12
Тема 2. Технологія та методи забезпечення конкурентних переваг підприємства	14	2	2			10	14	1	1			12
Тема 3. Особливості управління конкурентоспроможністю продукції	16	3	3			10	16	1	1			14
Тема 4. Соціальна відповідальність і конкурентоспроможність підприємства	16	3	3			10	17	2	1			14
Разом за змістовим модулем 2	60	10	10			40	61	5	4			52
ІНДЗ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Усього годин	120	20	20			80	120	10	8			102

4. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин денна/ заочна
	Змістовний модуль 1	
1	Тема 1. Місце конкурентоспроможності підприємства в системі оцінок підприємства	2/1
2	Тема 2. Сучасні теорії конкуренції	2/1
3	Тема 3. Державне регулювання конкуренції	3/1
4	Тема 4. Визначення потенціалу конкурентоспроможності підприємства та його складових	3/1
	Змістовний модуль 2	
5	Тема 1. Формування конкурентних переваг підприємства	2/1
6	Тема 2. Технологія та методи забезпечення конкурентних переваг підприємства	2/
7	Тема 3. Особливості управління конкурентоспроможністю продукції	3/1
8	Тема 4. Соціальна відповідальність і конкурентоспроможність підприємства	3/1

5. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин денна/ заочна
	Змістовний модуль 1	
1	Тема 1. Місце конкурентоспроможності підприємства в системі оцінок підприємства	10/12
2	Тема 2. Сучасні теорії конкуренції	10/12
3	Тема 3. Державне регулювання конкуренції	10/12
4	Тема 4. Визначення потенціалу конкурентоспроможності підприємства та його складових	10/14
	Змістовний модуль 2	
5	Тема 1. Формування конкурентних переваг підприємства	10/12
6	Тема 2. Технологія та методи забезпечення конкурентних переваг підприємства	10/12
7	Тема 3. Особливості управління конкурентоспроможністю продукції	10/14
8	Тема 4. Соціальна відповідальність і конкурентоспроможність підприємства	10/14

6.Індивідуальні завдання

Індивідуальне науково-дослідне завдання (далі ІНДЗ) не передбачено у змісті освітньої компоненти.

7. Методи навчання

Лекції та практичні заняття проводяться з використанням наступних методів навчання:

- пояснювально-ілюстративний;
- проблемний;
- дослідницький.

та супроводжуються мультимедійними презентаціями.

Під час практичних занять у навчальному процесі використовуються наступні методи: дискусії, розв'язання типових та ситуаційних завдань.

При організації самостійної роботи студентів перевага надається опрацюванню наукової літератури, розв'язанню практичних завдань, підготовки доповіді, із подальшим публічним виступом у групі.

8. Методи контролю

Поточний контроль знань студентів з дисципліни проводиться за такими формами:

а) *під час практичних занять*:

опитування (усне, письмове) або тестування знань студентів з теоретичного матеріалу;

оцінка виконання тестових завдань та практичних завдань під час заняття;

б) *за результатами виконання завдань самостійного опрацювання (індивідуальних завдань)*:

оцінка виконання домашніх завдань;

презентація індивідуальних завдань;

обговорення матеріалів для самостійного опрацювання з поставленого питання.

Підсумковий контроль має за мету перевірити та оцінити рівень знань програмного матеріалу, умінь використовувати їх для вирішення практичних завдань, а також рівень оволодіння теоретичними знаннями та практичними вміннями та навичками в обсязі вимог навчальної програми. Підсумковий контроль проводиться у вигляді заліку після опрацювання змістовного модулю 1 та іспиту після опрацювання змістовного модулю 2.

9. Критерії оцінювання результатів навчання:

Таблиця 9.1 – Критерії оцінювання поточного та підсумкового контролів

Вид контролю	Кількість балів
Поточний контроль:	
опитування;	5 балів за 1 Тему
реферати;	5 балів за 1 реферат
есе;	2 бали за 1 есе
тестування;	Згідно набраних балів за правильні відповіді
розв'язання практичних завдань, задач	10 балів за практичне завдання або задачу
<i>Разом за поточний контроль</i>	Максимум 70 балів
Підсумковий контроль:	
тестування	Згідно набраних балів за правильні відповіді
розв'язання практичних завдань, задач	30
підготовка відповіді на екзаменаційне питання	30
<i>Разом за підсумковий контроль</i>	Максимум 30 балів

Загальний рейтинг здобувача за навчальною дисципліною визначається шляхом додавання балів, отриманих за результатами поточного та/або періодичного контролю.

10. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточний контроль								Разом поточний контроль	Підсумковий контроль	Разом
Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2						
T1	T2	T3	T4	T1	T2	T3	T4	70	30	100
9	9	9	8	9	9	9	8			

Шкала оцінювання

За національною шкалою	Кількість балів
Зараховано	90–100
Зараховано	70–89
Зараховано	50–69
Не зараховано	25–49
Не зараховано	0–24

11. Рекомендовані літературні джерела

Основна

1. Конкурентоспроможність підприємства: навчальний посібник / І.А. Дмитрієв, І.М. Кирчата, О.М. Шершенюк. Х.: ФОП Бровін О.В., 2020. 340 с. URL: https://fmab.khadi.kharkov.ua/fileadmin/FUB/%D0%95%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%96%D0%BA%D0%B8_%D1%96_%D0%BF%D1%96%D0%B4%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%94%D0%BC%D0%BD%D0%B8%D1%86%D1%82%D0%B2%D0%B0/ek_predpriyatiy/posobiya_pdf/%D0%9F%D0%9E%D0%A1%D0%86%D0%91%D0%9D%D0%98%D0%9A_%D0%9A%D0%9E%D0%9D%D0%9A%D0%A3%D0%A0.%D0%9F%D0%86%D0%94%D0%9F%D0%A0%D0%98%D0%84%D0%9C%D0%A1%D0%A2%D0%92%D0%90_2020_.pdf.
2. Легомінова С. В. Теоретичні та методологічні аспекти управління конкурентними перевагами підприємств : монографія. Київ : Міленіум, 2018. 379 с.
3. Леськів Г. З., Франчук В. І., Левків Г. Я., Гобела В. В. Управління конкурентоспроможністю підприємства: навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 220 с. URL: https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/5049/1/Upravl_Konkurent_22-11-22.pdf.

Додаткова

1. Бугай В. З., Сидоренко В. О. Основні напрями підвищення конкурентоспроможності підприємства. *Modern Economics*. 2019. № 14. С. 33-38.
2. Васильківський Д. М. Конкуренція на світових ринках товарів та послуг : навч. посіб. Хмельницький : ХНУ, 2019. 162 с.
3. Гаркуша В. О. Сучасний інструментарій оцінки конкурентоспроможності підприємств. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2019. Випуск 6 (23). С. 250–259. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/23195>.
4. Дибач І. Л. Аналіз методів оцінки міжнародної конкурентоспроможності підприємств. *Science, theory and ways to improve methods : the XVII International Scientific and Practical Conference, May 01–03, 2023. London, Great Britain, 2023. Рр. 61-63.* URL: <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/29508>.
5. Портер М. Конкурентна перевага. Як досягати стабільно високих результатів. Київ : Наш формат, 2019. 624 с.
6. Портер М. Конкурентна стратегія. Техніки аналізу галузей і конкурентів. Київ : Наш формат, 2020. 424 с.
7. Селезньова Г. О. Формування конкурентного потенціалу підприємства. *Інфраструктура ринку*. 2021. Вип. 53. С. 85-90. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/25595>.
8. Соціально-економічні проблеми управління бізнесом: монографія / за заг. ред. к.е.н., доц. А.С. Панчук, к.е.н., доц. Н.С. Ляліної. Харків : ФОП Федорко, 2021. 303 с. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/26342>.

14. Інформаційні ресурси

1. Електронний репозитарій ХГУ "УНА". URL.: <http://dspace.nua.kharkov.ua/jspui/>
2. Інтернет ресурси:

Верховна Рада України URL: <https://www.rada.gov.ua>

Міністерство фінансів України URL: <https://mof.gov.ua>

Аудиторська палата України URL: <https://www.apu.com.ua>

Фінансовий аналітик-сервіс URL: www.fas.com.ua